

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-område

SE0530148 Tånga hed

EU:s medlemsländer bygger upp ett sk. "ekologiskt nätverk" av naturområden som kallas Natura 2000. Livsmiljöerna för vilda djur och växter krymper i snabb takt och många arter hotas av utrotning. Länderna i EU samarbetar därför för att försöka bevara det europeiska växt- och djurlivet. Arbetet grundas på två EU-direktiv, fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.

Natura 2000-områden i Västra Götalands län

I Västra Götalands län finns 406 av regeringen beslutade Natura 2000-områden (t.o.m. år 2004) som sammanlagt har en yta av cirka 240 900 hektar. Avsikten med områdena är att bevara speciella, i EU direktiven bestämda naturtyper och arter. I länet förekommer 54 av dessa naturtyper och 95 djur- och växtarter. Arbetet med att utse områden har pågått sedan EU-inträdet 1995. Naturtyperna kan sammanfattas i följande kategorier och täcker cirka hälften av den totala ytan.

- Berg / hållmark, 3 800 ha
- Odlingsmark / hed, 3 506 ha
- Lövskog, 5 248 ha
- Barrskog, 8 475 ha
- Våtmark / hed, 14 218 ha
- Sötvatten, 21 567 ha
- Sötvatten, Vättern, 60 000 ha
- Hav / kust, 25 304 ha

Bevarandeplanen

Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan. Den ger en beskrivning av området och dess naturvärden, vad som kan skada eller påverka naturvärdena samt vad som krävs för att de ska finnas kvar. Planen ska också underlätta vid tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplaner utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Planen kan dock revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den sägs vara ett "*levande dokument*". Det är därför aldrig för sent att bidra med kunskap och synpunkter, kontakta gärna Länsstyrelsen. När bevarandeplanen ändras medför det att den måste fastställas på nytt. Markägare och andra berörda ges då nytt tillfälle att lämna synpunkter om ändringarna är av betydelse.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada Natura 2000-områdenas värden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det gäller även åtgärder utanför Natura 2000-området (regleras av miljöbalken). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i ett område bör man samråda med länsstyrelsen innan man påbörjar en åtgärd. Om det rör sig om en skogsbruksåtgärd ska istället samråd hållas med skogsvårdsstyrelsen innan en åtgärd påbörjas.

Mer information

Länsstyrelsen - www.o.lst.se - Telefon 031-60 50 00 vx. - E-post: natura2000@o.lst.se

Skogsvårdsstyrelsen - www.svo.se - Telefon 033-17 73 30 vx. - E-post: svs@svsvg.svo.se

Naturvårdsverket - www.naturvardsverket.se

Om lagstiftningen som Natura 2000 bygger på

Ett Natura 2000-områdes juridiska status bestäms av flera paragrafer i miljöbalken. Förutom bestämmelser om områdesskydd och tillståndsprövning enligt 7 kap. miljöbalken är Natura 2000-områden även riksintresseområden enligt 4 kap. 1 och 8 §§ i miljöbalken, vilket innebär att Natura 2000-bestämmelserna får en tydlig koppling till en rad andra lagar som rör markanvändning. Bestämmelser som rör miljökonsekvensbeskrivningar (MKB), tillsyn och ersättningsfrågor m.m. i Natura 2000-områden finns även i miljöbalkens kapitel 6:1 och 7, 11:9, 17:3, 19:2, 21:7, 29:4 och 31:4 och 5 kap. MB samt i förordningen om områdesskydd (1998:1252).

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten

Lars Sjögren

BEVARANDEPLAN Diarienummer:
Fastställd 511-29193-2005
2005-08-15

Enligt sändlista

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0530148 Tånga hed

Kommun: Vårgårda Områdets totala areal: 40 ha

Områdestyp: pSCI Biogeografisk region: Boreal

Naturtyper och arter som måste bevaras i området:

4010 - Fukthed med klockljung

4030 - Ris- och gräshedar nedanför trädgränsen

6410 - Fuktängar med blåttåtel eller starr

Bevarandeplanen behöver uppdateras!

Enligt nuvarande kunskap om området vet vi att

följande naturtyper inte finns eller inte har naturtypsstatus:

4010 - Fukthedar

Utvecklingsmark till ytterligare naturtyper kan finnas. Detta är viktigt att ta hänsyn till.

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000-området är att de naturtyper och arter som finns i området (se förteckningen) ska bevaras långsiktigt. Varje naturtyp och art ska bidra till att upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus inom sin biogeografiska region. Det här området utgör därför en viktig del i det ekologiska nätverk av områden som Natura 2000 bygger på.

Det övergripande syftet med inkludandet av detta område i nätverket Natura 2000 är att det skall bidra till att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå för de ingående naturtyperna. Syftet med bevarandeplanen är att beskriva förutsättningarna för att detta syfte skall nås.

Syftet med området är att restaurera, bevara och vårda ett större betesmarksområde, dominerat av hedvegetation och att uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus i naturtyperna Torra hedar (4030), Nordatlantiska fukthedar med klockljung (4010) samt Fuktängar med blåttåtel eller starr (6410). Arter som klockgentiana och alkonblåvinge skall ha gynnsamma betingelser.

Regeringen fattade beslut om att föreslå området till Natura 2000-nätverket i juni 2001.

Beskrivning av området

Tånga Hed utgör den plana överytan i vad som sannolikt är ett delta som uppstod i samband med inlandsisens avsmältning. I slutet av 1700-talet ingick heden som en del av en drygt 160 ha stor beteshage, som nyttjades gemensamt av gårdarna i Hägrunga, Ambjörntorp och Algutstorp. På kartor från 1800-talet karakteriseras större delen av området som ljungebväxt eller ljunggången betesmark. Under perioden 1862 till 1995 användes Tånga hed som militärt övningsområde. Efter att den militära användningen av området avtog från mitten av 1900-talet

har området successivt vuxit igen. Trots igenväxningen har dock ett hedartat fältskikt överlevt i stora delar av området. Mindre delar har även hållits öppna och betade och ett mindre område har slagits med rotorslätteraggregat under senare år. I naturvårdande syfte har även ljung bränts sedan 1970-talet.

I området finns goda förutsättningar för att genom restaurering och återupptagen beteshävd återskapa ett större traditionellt hävdad betesmarksområde dominerat av hedvegetation. Huvuddelen av området är sedan 2003 skyddat som naturreservat och i delar av området har restaureringsåtgärder genomförts och bete återupptagits.

Bevarandemål

Exempel på uppföljningsbara bevarandemål beskrivs under respektive naturtyp och art. Vilka av dessa mål som kommer att användas i området bestäms när kompletterande inventeringar genomförts. Då kommer även koder som x, y och liknande att ersättas med siffror och arter.

Se respektive naturtyp.

Markägarförhållanden

Förutom en liten privatägd del ägs marken i området av Västkuststiftelsen.

Vad kan påverka negativt

Förutsättningar för att områdets värden ska bevaras och förstärkas är att huvuddelen av området restaureras så att huvuddelen är i stort fri från träd och buskar och hävdas genom årlig betesdrift. Naturvårdsbränning av vedartad ljung utförs vid behov. Området är mycket känsligt för alla åtgärder som medför ökad beskuggning, förnaansamling eller ökad näringsstatus.

Exempel på åtgärder som skadar områdets bevarandevärden:

- Uppförande av byggnad.
- Anläggande av väg, mark- eller luftledning.
- Reparationer, underhållsrojning eller breddning av befintliga ledningsgator och vägar.
- Alla former av tåktverksamhet.
- Upplag annat än tillfälliga sådana.
- Markarbeten som t ex sprängning, grävning, schaktning, utfyllnad eller tippning.
- Dikning, muddring, dämning, eller invallning.
- Sådd eller plantering av skog, energiskog eller julgranar.
- Tillförsel av kemiskt bekämpningsmedel, konstgödsel, naturgödsel, slam, eller kalk.
- Plöjning eller annan mekanisk markbearbetning.

Måttliga markstörningar i samband med arrangemang för friluftslivet utgör dock inte nödvändigtvis ett hot.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Området är skyddat som naturreservat (2003).

För att bevara de biologiska värden måste större delen av området restaureras och därefter skötas genom återkommande natuvårdsbränning och återupptagen betesdrift. Områdets traditionella utseende med den historiska markanvändningen bör återskapas. Förutom en

mindre del i det sydvästligaste hörnet skall området ha karaktären av ett öppet och välhävdad betesmarkslandskap dominerat av torra – fuktiga hedar och med ett fåtal glest stående träd. Större delen av den skog som finns i området skall avverkas. För att gynna nyetablering av arter som hör till de utpekade naturtyperna bör naturvårdsbränning av fältskiktet ske efter avverkning. Öppna områden skall därefter betas årligen med lämpliga djurslag och traditionell bränning av vegetationen utföras vid behov. En mindre del invid landsvägen i den centrala delen av området och som under lång tid utnyttjas i samband med Tånga marknad kan dock skötas genom årlig rotorslätter om betesdrift inte är möjlig.

Bevarandestatus

Den igenväxning som skett under senare delen av 1900-talet och bristen på hävd har lett till att endast begränsade delar har gynnsam bevarandestatus i dagsläget.

Uppföljning av naturtyper och arter

De i bevarandeplanen angivna målen ska följas upp.

Bevarandemålen följs upp med olika tidsintervall beroende på vilken naturtyp eller art som berörs. Naturtyper som inte kräver skötsel följs upp stickprovsvis med glesa tidsintervall liksom arter som till exempel förekommer på många lokaler eller som inte är hotade i så hög grad. Områden som vid basinventeringen inte konstateras ha gynnsam bevarandestatus följs upp regelbundet tills gynnsam bevarandestatus uppnåtts. Samtliga områden ska följas upp om de innehåller arter och naturtyper som är sällsynta, särskilt viktiga för biologisk mångfald eller kräver regelbunden skötsel.

Dokumentation

Cederberg, B. Löfroth, M. 2000: Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Elvingsson, P. 1987: Ängar och hagar i Vårgårda. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, Rapport 1987:7. ISSN 0347-8564.

Gärdenfors, U., 2000: Rödlistade arter i Sverige 2000. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Hilldén, A. 1991: Grusinventering i Herrljunga och Vårgårda kommuner. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, Rapport 1991:7.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2002: Agrarhistorisk landskapsöversikt, Västergötland och Dalsland. Rapport 2002:14.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2003: Beslut resp Skötselplan för naturreservatet Tånga Hed i Vårgårda kommun. Beslut 2003-03-04, diarienummer 511-40464-2002, 1442-2205.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1989: Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv samt områden med geografiska bestämmelser.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1994: Värdefulla Odlingslandskap i Älvsborgs län, Rapport 1994:5.

Naturvårdsverket. 1997: Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000.

Odenbring-Widmark, M. 2001: Kulturhistoriskt underlag till skötselplan för Tånga Hed, Regionmuseum Västra Götaland, opubl.

Arkiv och kartmaterial

Lantmäteriet Vänersborg. Handlingar rörande Storskifte 1796 för Hägrunga bys, Ambjörntorps och Algutstorps inägor. Algutstorp 38.

Lantmäteriet Vänersborg. Handlingar rörande Laga skifte 1852-62 för Hä-grunga, Ambjörntorp och Kilatorps skifteslag. Algutstorp 9

Ekonomisk karta från 1890-talet. Utgiven av Älvsborgs länsmuseum 1987

Ekonomisk karta från 1960-talet.

Naturtyper, djur- och växtarter som speciellt måste bevaras i området

4010 Fukthed med klockljung

Beskrivning: Naturtypen återfinns i den svacka som i öst-västlig riktning genomkorsar området och kantzonen intill denna. Området är idag igenvuxet av fr a björk och tall.

Bevarandemål: Areal
-Arealen klockljungshed ska vara minst x hektar eller öka.

Struktur och funktion
-Minst x (95 %) ha ska vara välhävdade varje år vid vegetationsperiodens slut. (Med "väl avbetad" menas som regel att hävden varit så god att ingen skadlig ansamling av förna skett.)

-Krontäckning av träd och buskar som vuxit upp i välhävdade landskap (det vill säga som haft en funktion i den äldre markanvändningen och präglats av denna) ska vara högst x (<5 %). Vedartad igenväxningsvegetation förekommer ej.
Fotnot: Om området har en krontäckning som är >5 % krävs, att klockljungen har en täckningsgrad om >50 % och minst två arter som indikerar beteskontinuitet, för att området skall klara definitionen för naturtypen.

Typiska arter
-Minst x av den typiska kärnväxarten klockgentiana ska förekomma i minst y % av provytorna.

Negativ påverkan: Igenväxning och beskuggning på grund av svag eller upphörd hävd.
I övrigt se områdesbeskrivningen.

Bevarandeåtgärder: Avverkning av träd, buskar och lövsly.
Årlig naturvårdsinriktad betesdrift.
Återkommande röjning av sly.

Bevarandestatus: Endast mycket små delar har idag gynsam bevarandestatus och kräver därför insatser i form av avverkning av träd och återupptagen beteshävd.

Uppföljning: Se tillsvi vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

4030 Ris- och gräshedar nedanför trädgränsen

Beskrivning: Naturtypen dominerar de öppna delarna av området. Fältskiktet domineras av vegetation som är typisk för torra, sandiga och ogödslade marker och en stor del utgörs av ljunghed. Även vissa av de områden som under senare decennier vuxit igen med skog hyser ett hedartat fältskikt. Genom restaureringsåtgärder och återupptagen hävd finns därför mycket goda förutsättningar att återfå denna naturtyp över en stor del av området. Naturtypen hyser de rödlistade arterna mosippa (*Anemone vernalis*) och ljungögontröst (*Euphrasia micrantha*).

Bevarandemål: Areal
-Arealen torra hedar ska vara minst 16 hektar eller öka.

Struktur och funktion
-Minst 95 % av arealen ska vara väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut (med "väl avbetad" menas som regel att hävden varit så god att ingen skadlig ansamling av förna skett.)

Typiska arter
-Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x av de typiska kärlväxterarterna slåttergubbe, ängsvädd och kattfot ska förekomma i minst y% av provytorna.

Negativ påverkan: Igenväxning och beskuggning på grund av svag eller upphörd hävd.
I övrigt se områdesbeskrivningen.

Bevarandeåtgärder: Avverkning av träd, buskar och lövsly.
Naturvårdsbränning av fältskiktet.
Årlig naturvårdsinriktad betesdrift.
Återkommande naturvårdsbränning av ljung och röjning av sly och enbuskar.

Bevarandestatus: Mindre delar har idag gynsam bevarandestatus och insatser i form av avverkning av träd, naturvårdsbränning och återupptagen beteshävd krävs.

Uppföljning: Se tillsvi vidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

6410 Fuktängar med blååtäl eller starr

Beskrivning: Området förekommer i en mindre del av området. Blååtäl dominerar med inslag av klockljung. Det är i dessa partier som klockgentiana (*Gentiana pneumonanthe*) och alkonblåvinge (*Maculinea alcon*) påträffats.

Bevarandemål: Areal
-Arealen fuktängar med blååtäl eller starr ska vara minst 1 hektar eller öka.

Struktur och funktion
-Minst 95 % av arealen ska vara väl hävdad varje år vid vegetationsperiodens slut (med "väl hävdad" menas som regel att hävden varit så hård att ingen skadlig ansamling av förna skett).

-Negativa indikatorarter ska förekomma med mindre än 5 % täckning eller frekvens (negativa indikatorarter är hundkex, brännässla, åkertistel, samt blommande exemplar av grenrör, rörfen och älgört).

-Naturtypen är som regel busk- och trädfri. Krontäckning av träd och buskar ska vara högst 5 %. Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma (det vill säga träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag).

-Naturtypen ska ha en ostörd hydrologi.

Typiska arter
-Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av den typiska kärlväxtartern klockgentiana ska förekomma i minst y % av provytorna.

Negativ påverkan: Igenväxning och beskuggning på grund av svag eller upphörd hävd. I övrigt se områdesbeskrivningen.

Bevarandeåtgärder: Huvuddelen av naturtypen är nyligen röjd och idag fri från träd och buskar. En stor del är inhägnad av ett särskilt stängsel och detta har gjorts för att inte betedjuren skall missgynna klockgentianan. Det är dock mycket viktigt att området betas i fortsättningen. Betesfred kan dock råda mellan 15 juli och 1 september.

Bevarandestatus: Området har nyligen restaurerats och beteshävd återupptagits. Området har därför inte gynnsam bevarandestatus i dagsläget.

Uppföljning:
